

MAYER GÁBOR – LÁSZLÓ TAMÁS

Régi-új kihívások és megoldási lehetőségek a hazai területfejlesztésben

Old-new challenges and possible solutions in Hungarian regional development policy

SZERZŐK:

MAYER GÁBOR, területfejlesztésért felelős államtitkár, Közigazgatási és Területfejlesztési Minisztérium, 1054 Budapest Akadémia utca 3., gabor.mayer@ktm.gov.hu, ORCID: 0009-0007-9995-0549

LÁSZLÓ TAMÁS, kormánytisztviselő, Közigazgatási és Területfejlesztési Minisztérium, 1054 Budapest Akadémia utca 3., tamas.laszlo@ktm.gov.hu, ORCID: 0009-0003-7044-1071

JEL kód: O11, R10, R58

Kulcsszavak: kohéziós politika • rurális térség • funkcionális várostérség • munkaerőpiaci vonzaskörzet • fejlettségi különbségek

Absztrakt: Az Európai Unió kohéziós politikája az európai közösség és Magyarország gazdasági növekedéséhez is jelentősen hozzájárult, aminek köszönhetően az Unió kevésbé fejlett országaiban élő lakosság száma az elmúlt bő két évtizedben 25%-ról 5%-ra csökkent. Habár a gazdasági fejlődés dinamikája Magyarországon 2004 és 2024 között az uniós átlagot jelentős mértékben meghaladta, a mélyebb területi bontású elemzések rávilágítanak arra, hogy nem minden régió, vármegye vagy járás részesült egyformán a növekedésből. Az elmúlt 20 év felzárkóztatási programjai és jelentős ágazati fejlesztései mellett a területi fejlettségi mintázatok változásában egyfajta kettősség figyelhető meg. A gazdasági centrumok egyre szélesedő munkaerőpiaci körzeteket működtetnek és biztosítják a jólét feltételeit az ott élőknek, de nem tudják magukkal húzni a klasszikus elmaradott, perifériális térségeket. A városok fejlődésének, a városhálózatok szerepének Rechnitzer

János tudományos munkásságát is alapjaiban meghatározó kérdésköre a hazai területpolitika napjainkban is aktuális, régi-új kihívását jelenti. A tanulmány bemutatja, hogy a centrális és rurális térségek további fejlődésbeli polarizálódásának megállítása érdekében a hazai területi és ágazati fejlesztéspolitikák hogyan gondolhatók újra a társadalom munkaerőpiaci vonzásokörzetek köré szerveződő térhasználati szokásai tekintetében egyre látványosabban formálódó funkcionális térségi dimenzió előtérbe helyezésével.

AUTHORS:

GÁBOR MAYER, State Secretary for Regional Development, Ministry of Public Administration and Regional Development, 1054 Budapest Akadémia str. 3., gabor.mayer@ktm.gov.hu, ORCID: 0009-0007-9995-0549

TAMÁS LÁSZLÓ, Government Official, Ministry of Public Administration and Regional Development, 1054 Budapest Akadémia str. 3., tamas.laszlo@ktm.gov.hu, ORCID: 0009-0003-7044-1071

JEL code: O11, R10, R58

***Keywords: cohesion policy • rural regions • functional urban area
• labour market catchment area • developmental disparities***

Abstract: *The cohesion policy of the EU has significantly contributed to the economic growth of both the European integration and Hungary. As a result, the population living in less developed countries within the EU has decreased from 25% to 5% over the past two decades. Although the dynamics of economic growth in Hungary have significantly exceeded the EU average between 2004 and 2024, more detailed regional analyses reveal that not all regions, counties, or districts have equally benefited from this growth. Over the past 20 years, alongside numerous convergence programmes and significant sectoral development efforts, a form of duality can be observed in the changes in regional development patterns. Although economic centres increasingly operate within expanding labour market areas and provide the conditions for well-being to their residents, they are unable to uplift the traditionally underdeveloped, peripheral regions. The development of cities and the role of urban networks, a central subject in the scientific work of János Rechnitzer, continue to pose old-new challenges in Hungarian regional policy. This study examines how Hungarian regional and sectoral development policies can be revised to halt the further developmental polarisation of central and rural areas. It emphasises the functional regional dimension, which is increasingly organized around society's use of space in relation to the labour market catchment areas.*

BEVEZETÉS

A globalizáció közvetlen és közvetett társadalmi, gazdasági, politikai, technológiai és környezeti hatásai által átformált világunkban a nemzeti, regionális és területi határok, valamint általánosságban a területi távolságok és különbségek jelentőségéről alkotott felfogásunk számottevő változáson ment keresztül az akadémiai és (köz)politikai diskurzusokban egyaránt. Az ezredfordulót megelőző évtizedtől kezdődően megszorodtak azok a megközelítések, amelyek a globalizáció törvényszerű életszínvonal-emelő hatásában bízva “határok nélküli világot” (Ohmae, 1990), a “földrajz végét” (O’Brien, 1992) és a “távolság halálát” (Cairncross, 1997) vizionálták. Napjainkra világossá vált, hogy ezek a várakozások empirikusan nem igazolódtak be (Caragliu – Nijkamp, 2016; Rodríguez-Pose – Crescenzi, 2008), sőt a globalizáció nyerteseinek és veszteseinek egymástól való földrajzi elkülönülése felhívta a figyelmet az állami területfejlesztési beavatkozás jelentőségére, a lemaradó régiók élhetőségének fontosságára, valamint arra is rávilágított, hogy nincs olyan (köz)politikai döntés, amely ne fejtené ki hatását a területi viszonyok dimenziójában (Rechnitzer – Smahó, 2016).

Habár Magyarország vitathatatlanul látványos fejlődésen ment keresztül az Európai Unióhoz történt csatlakozását követő két évtizedben, az országokon belüli fejlődésbeli polarizáció globális trendje hazánkban is markánsan érvényesült: a legfejlettebb és legkevésbé fejlett régiók közötti szakadék érdemben nem mérséklődött, ami nem csak a jelentős és céltudatos területfejlesztési erőfeszítések, de a területpolitikai szemléletmód problémaorientált újragondolásának szükségességére is felhívja a figyelmet. Tanulmányunk elsőként áttekinti az elmúlt évtizedekben tapasztalt jelentős országos fejlődés és az országon belüli egyenlőtlenségek változásának trendjét. Ezt követően áttekintjük a hazai fejlettségbeli polarizáció jelenségét, és rámutatunk a lakosság térhasználati szokásain alapuló fejlesztéspolitikai gondolkodás jelentőségére, azon belül is részletesen foglalkozva a hazai munkaerőpiaci vonzaskörzetekkel.

SZÁMOTTEVŐ NEMZETI FEJLŐDÉS, ÁRNYALTABB TERÜLETI TRENDEK

A világ legnagyobb, területi kohézió elérésére irányuló összehangolt programja, az Európai Unió regionális fejlesztéspolitikája a területi egyenlőtlenségek csökkentését, valamint a tagállamok és régiók közötti harmonikus fejlődés elősegítését tűzte ki célul. Elisa Ferreira, az Európai Bizottság kohézióért és reformokért felelős biztosa a 2024. április 11–12-én Brüsszelben megrendezett Kohéziós Fórumon hangsúlyozta, hogy a felzárkóztatás terén elért eredmények egyértelműen igazolják a kohéziós politika szükségességét: a kollektív fellépésnek köszönhetően az Európai Unió kevésbé fejlett országaiban élő lakosság száma az elmúlt bő két évtizedben 25%-ról 5%-ra csökkent (Ferreira, 2024).

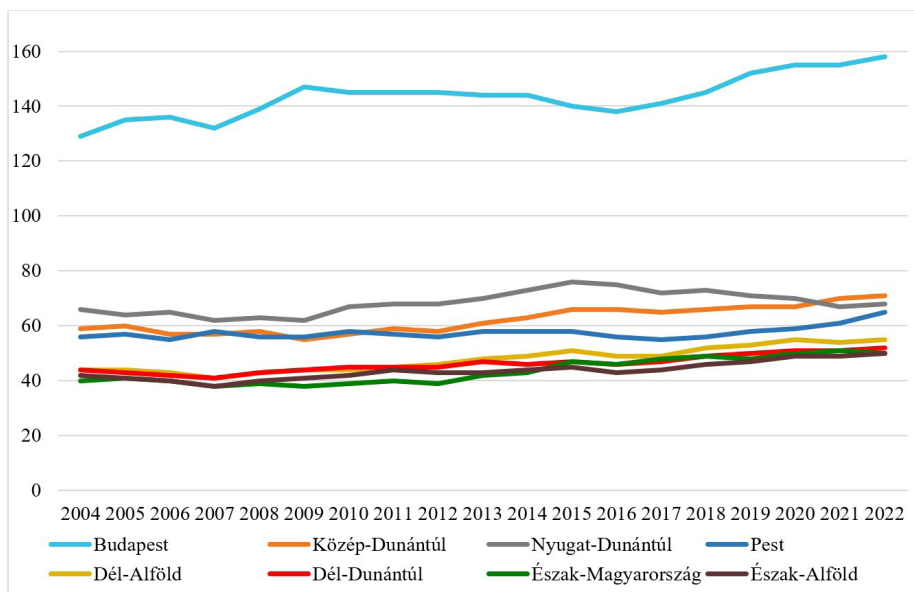
A kohéziós politika eszközei és beavatkozásai az Európai Unió és Magyarország gazdasági növekedéséhez is jelentősen hozzájárulnak (Crucitti et al., 2023; Nyikos – Soós, 2020). Hazánk uniós átlaghoz viszonyított gazdasági fejlettsége a 2004-es csatlakozáskor fennálló 63%-ról 2023-ra 76%-ra növekedett (Eurostat, 2024a). Ugyanezen időszakot tekintve a ha-

zai GDP növekedése az európai uniós átlagos értéket (1,4%) jelentősen meghaladva évente átlagosan 2,1% volt (Eurostat, 2024b).

A kohéziós politika és a hazai területfejlesztés eredményeinek és a beavatkozások hatékonyságának értékeléséhez ugyanakkor nem elégséges csupán a gazdasági teljesítmény és annak nemzeti szinten történő vizsgálata.

Ahogy a 9. kohéziós jelentés is kiemeli: az elért számottevő eredmények ellenére az Európai Unió népességének több mint negyede továbbra is az integráció egy főre jutó átlagos gazdasági fejlettségének 75%-át el nem érő régiókban él (European Commission, 2024:4.). A fejlettség országon belüli területi polarizációjának globális és európai trendje (Ezcurra, 2019; Heidenreich – Wunder, 2008) kelet-közép-európai régiókban hatványozottan érvényesül, ahol a centrumtárség kialakulása elmaradt, a nemzeti gazdaságok motorja pedig a fővárosi központokban koncentrálódik (Szabó, 2024). Ezzel összhangban már a bruttó hazai termék NUTS 2 (regionális) és NUTS 3 (vármegyei) szinten történő idősoros vizsgálata rámutat arra a tényre, hogy noha hazánk fejlődése jelentős volt az elmúlt mintegy két évtizedben, nem minden régió részesült egyformán a haszonból (1. ábra).

1. ábra: Magyarország régióinak egy főre jutó GDP-je (PPS) az EU-27 átlagának arányában
Figure 1: GDP per capita (PPS) in Hungary's regions in percentage of the EU-27 average

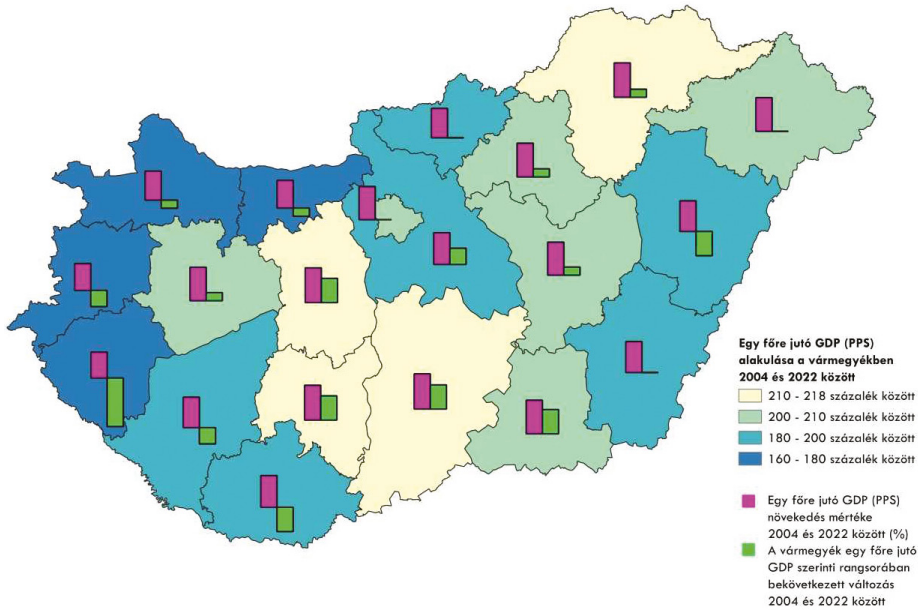

Forrás: Eurostat, 2024c alapján saját szerkesztés.
Source: edited by the authors based on Eurostat, 2024c.

Ez a mélyebb szintű területi elemzés láthatóvá teszi, hogy a magyar gazdaság régóta fennálló polarizációja, a gazdasági és társadalmi erőforrások országon belüli koncentrációja miatt a főváros és a régiók közötti fejlettségi olló tovább nyílt az utóbbi években (Medve-Bálint, 2024). A 2004 óta végbement gazdasági növekedés vármegyei szintű vizsgálata

tovább árnyalja a képet (2. ábra). Míg Budapest gazdasága 2004 és 2022 között az uniós átlag 129%-áról 158%-ra bővült, addig a központi agglomerációval határos Nógrád vármegye gazdasága ugyanezen időszakban 32%-ról mindössze 35%-ra növekedett.

2. ábra: Egy főre jutó GDP (PPS) alakulása a vármegyékben 2004 és 2022 között
 Figure 2: GDP per capita (PPS) in Hungary's counties from 2004 to 2022

Forrás: a Központi Statisztikai Hivatal adatai alapján a Területfejlesztésért Felelős Államtitkárság szerkesztése.

Source: Edited by the State Secretariat for Regional Development using data from the Hungarian Central Statistical Office.

A FEJLETTSÉG TERÜLETI POLARIZÁCIÓJA MAGYARORSZÁGON

A regionális fejlettségi különbségek, amelyeket egykor a gyors gazdasági fejlődés természetes velejárójának tekintettek, mára a kohéziós politika célrendszerében nem elfogadhatók (Rodríguez-Pose et al., 2024). A területfejlesztés célkitűzései között első helyen szerepel az egyenlő eséllyel boldogulás feltételeinek biztosítása az Európai Unió és annak tagországain, régióin belül. Ezen feltételek teljesülése, végső soron egy térség, település élıhetőségének kérdései már messze túlmutatnak a kizárólag a GDP-ben mért gazdasági fejlettség mutatószámain, és a jólét, a fenntartható fejlődés és az ellenállóképesség számos szerteágazó kritériumát is magukban foglalják (Böhme et al., 2023).

Magyarországon e területi fejlettségi különbségek kimutatására és a fejlesztéspolitikák finomhangolása céljából került felállításra a járások fejlettségi mutatórendszere, amely összesen

24, társadalmi, gazdasági, környezeti és infrastrukturális mutató összegzésével kialakított kompozit mutató útján értékeli a hazai járások fejlettségét. A mutató és a vizsgált indikátorok köre a 174 hazai járás fejlettségét már a pusztán gazdasági teljesítményre alapozott értékelés helyett egy jóval összetettebb kritériumrendszer mellett vizsgálja. A 290/2014. (XI. 26.) kormányrendelet három kedvezményezett kategória felállításával határozza meg az országos fejlettségi átlagot el nem érő 109 járás listáját. Az e kategória alá sorolt járásokban található települések köre mind a 2014–2020-as, mind pedig a 2021–2027-es programozási időszak forrásallokációjánál pozitív diszkriminációs megkülönböztetés útján juthatott többletforráshoz.¹

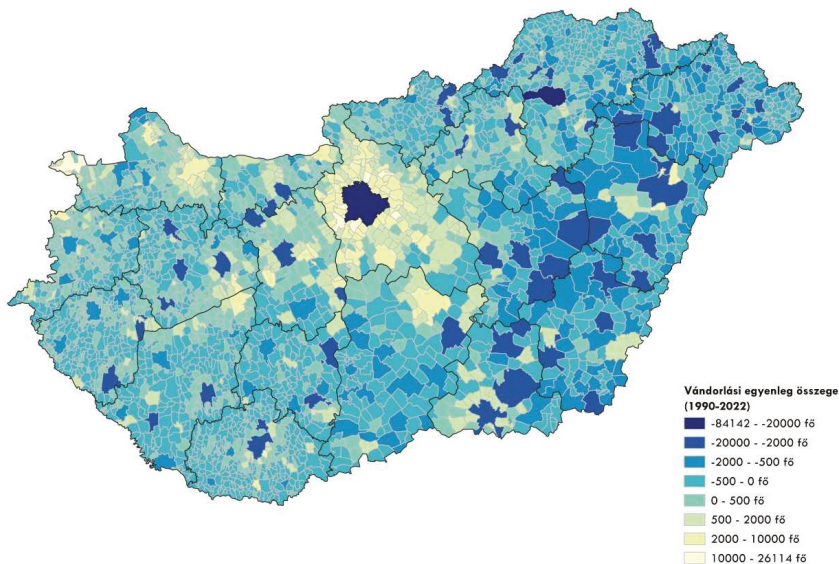
A 2013-as mérés és a 2022-es év vonatkozásában rendelkezésre álló adatok alapján végzett összehasonlító elemzés szerint 2022-ben 99 átlag alatt teljesítő járást találunk a komplex fejlettségi mutató értékeinek vizsgálatával (Mezei, 2024).

Ezek az elemzések rámutatnak arra, hogy bár 2013 és 2022 között jelentős fejlődés ment végbe nem csak országosan, de járási és települési szinten is az ország szinte minden térségében, a területi különbségek mintázata jelentősen nem változott, a különbségek a perifériális és a centrális térségek között számottevően nem csökkentek. A nagy növekedési pólusok, bár gazdasági és társadalmi kisugárzó hatásuk munkaerőpiaci vonzókörzetükben egyre jelentősebb, nem húzzák magukkal a klasszikus elmaradott, perifériális térségeket.

A területi különbségek konzerválódása egy társadalmilag jelentősnek tekinthető folyamatra, a belső vándorlásra gyakorol érdemi hatást, amely nem csak területpolitikai relevanciával bír, de szakpolitikák széles körét érinti (3. ábra).

3. ábra: A belföldi vándorlási egyenleg összege települési szinten 1990 és 2022 között

Figure 3: Net domestic migration by settlement level from 1990 to 2022

Forrás: a Központi Statisztikai Hivatal adatai alapján a Területfejlesztéért Felelős Államtitkárság szerkesztése.

Source: Edited by the State Secretariat for Regional Development using data from the Hungarian Central Statistical Office.

Az 1990 és 2022 közötti belső népmozgási folyamatok vizsgálata láthatóvá teszi, hogy a belső vándorlás szempontjából legfontosabb gravitációs pontok a középső országrész, Budapest metropolisz térsége, valamint Közép- és Nyugat-Dunántúl bizonyos részei, beleértve a Balaton térségét. Ugyanakkor, számottevő népmozgás jelei figyelhetők meg e területi egységeken kívül, vidéki nagyvárosaink vonzáskörzeteiben is. Szinte valamennyi vármegyeszékhely körül érzékletesen kirajzolódnak azok a kisebb-nagyobb (intenzitású) munkaerőpiaci vonzáskörzetek, amelyek fő sajátossága, hogy a központi város és agglomerációja közötti, gazdasági hatékonyságot előmozdító és kölcsönösen előnyös területi funkciómegosztásban (Fujita – Krugman – Venables, 1999; Grover – Lall – Maloney, 2022) vesznek részt. Ennek megfelelően a fejlett gazdasági centrumok nyújtotta foglalkoztatási és szolgáltatási centrumok körül egyre bővülő kistéleplési kör mindennapi életét határozzák meg a centrumvárosból történő kitelepléssel és a környező térségekből történő betelepüléssel járó népmozgások. Ezzel párhuzamosan jól megfigyelhető a centrumvárosok lakosság számának csökkenése, hiszen, ahogy a statisztikai adatok mutatják, néhány megyei jogú városon kívül, mint például Kecskemét, Győr, Sopron, Tatabánya a gazdasági centrumaik jelentősen vesztek népességükből. E társadalmi folyamatok, területfejlesztési és közigazgatás-szervezési tekintetben a funkcionális várostérségek szerepének erősödését támasztják alá. A térkép ugyanakkor felhívja egy másik típusú kihívásra is a figyelmet: ez pedig kis- és középvárosaink, járásszékhely településeink és környezetük általános népesség-vesztése, mint a magyar vidék fejlődésének egyik legnagyobb problémája.

A VIDÉK ÉS A VÁROS KAPCSOLAT ERŐSÍTÉSÉNEK LEHETŐSÉGEI: A FUNKCIONÁLIS VÁROSTÉRSÉGEK ÉS A RURÁLIS TÉRSÉGI ALKÖZPONTOK

Azon felismerés hatására, hogy a hagyományos elképzeléssel szemben a városok nem szükségszerűen képeznek jóléti és fejlődési centrumot, mivel gyakran a magas népsűrűséggel összefüggő súlyos társadalmi és gazdasági kihívásokkal néznek szembe, az európai kohéziós politika az 1980-as évek végétől és az 1990-es évek elejétől kezdődően fokozatosan egyre nyitottabbá vált a többközpontú városi övezetek és a funkcionális szerepmegosztásban működő várostérségek céltudatos fejlesztésének támogatására (Atkinson – Zimmermann, 2016). Mivel a prosperáló városi centrumok esetében sem törvényszerű a fejlődésnek a környező agglomerációba történő, hólabda effektus gyanánt történő szétterjedése, olyan fejlesztési térségek intézményesítése célszerű, amelyek egy egységként tekintenek a központi városra, és az azzal szoros funkcionális kapcsolatban álló környező településekre (Rodríguez-Pose et al., 2024:4.).

A hazai népmozgási adatok elemzésén keresztül jól megjeleníthető e várostérségek magyarországi térnyerése is, azaz a munkaerőpiaci vonzáskörzetek kirajzolódása a fejlett gazdasági központok körül (Rechnitzer, 2021). Ezt a folyamatot a 2022-es népszámlálás ingázási adatainak az Eurostat (2017:13.) funkcionális várostérségek (Functional Urban Areas) azonosítására kidolgozott módszertana alapján történő vizsgálatával tudjuk a leginkább megérteni. A funkcionális várostérségek mutatórendszere segítségével lehetőségünk nyílik azonosítani és vizsgálni hazánk azon településegységeit, amelyek jellemzője, hogy

egy központi pozícióban lévő városba több környező település foglalkoztatásban álló lakosságának legalább 15%-a munkavégzési céllal napi rendszerességgel ingázik, ezáltal szerves gazdasági és társadalmi kapcsolat, illetve sajátos területi funkciómegosztás alakul ki a nagyvárosi centrum és a vonzáskörzetébe tartozó települések között.

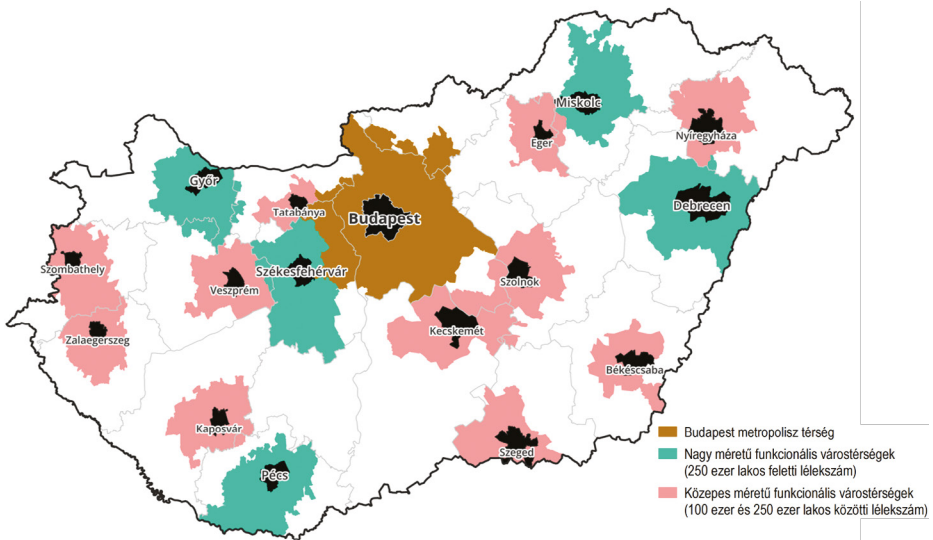
Magyarország gazdasági és területi szempontból legmeghatározóbb gravitációs pontja és a legnagyobb egybefüggő munkaerőpiaci vonzáskörzete a főváros körül rajzolódik ki. Míg Budapest közigazgatási értelemben vett agglomerációs övezete a fővárossal együtt 81 települést foglal magába, addig funkcionális várostérségébe a 2022-as népszámlálás adatai alapján 225 település tartozik, összesen 3.040.000 főt meghaladó népességgel. E települési körből közel 267.000 főt ingázik napi rendszerességgel budapesti munkahelyére. Az érintett munkaerőpiaci vonzáskörzet már nem csak Pest vármegyére terjed ki, de belenyúlik Nógrád, Heves, Bács-Kiskun, Fejér és Komárom-Esztergom vármegyék területébe is, ahogy azt a 4. ábra szemlélteti.

A friss nemzetközi kutatások eredményei arra engednek következtetni, hogy a fejlesztéspolitika figyelmét sokáig lekötő, és a fejlődés motorjának tekintett többmillió nagyvárosok – amelyekre leginkább jellemző, hogy a kiterjedt agglomerációt magas népsűrűséggel képesek ötvözni – számos externáliától, így munkaerő-túlkínálattól, magas megélhetési költségektől, szélsőséges vagyoni és jövedelmi polarizációtól, valamint jelentős környezeti terheléstől szenvednek, amelyek a további beruházásokat költségessé és alacsony hatékonyságúakká tehetik (Dijkstra – Garcilazo – McCann, 2013; Rodríguez-Pose et al., 2024). Eből fakadóan a fejlődés, illetve a népesség- és életminőség-növekedés tekintetében a legnagyobb potenciál letéteményesei immár a közepes méretű „másodlagos városok” (Roberts, 2014; Rodríguez-Pose – Griffiths, 2021).

Magyarországon 16 közepes méretű város (Szekszárd és Salgótarján kivételével valamennyi vármegyeszékhely)² rendelkezik számottevő – 100.000 fős népességet meghaladó – vonzáskörzettel, amelyek összességükben a fővároséval nagyságrendileg megegyező népességszámot foglalnak magukba (4. ábra). A vidéki vármegyeszékhelyek közül öt megyei jogú város – Debrecen, Miskolc, Székesfehérvár, Győr és Pécs – vonzáskörzete haladja meg a 250 ezer fős össznépességet. Ezen nagyvárosok munkaerőpiaci vonzáskörzetei 467 településen összesen mintegy 1.508.000 fős népességet fednek le, több mint 139.000 munkavállaló napi rendszerességgel történő ingázása révén. A 100 és 250 ezer fő közötti népességet további 11 vármegyeszékhely munkaerőpiaci vonzáskörzete éri el. E kör összesen 551 települést, közel 1.756.000 lakost érint, több mint 141.000 lakos napi rendszerességgel ingázását előidézte.

4. ábra: A 100 ezer lakost meghaladó lélekszámú munkaerőpiaci vonzáskörzetek 2022-ben
 Figure 4: Labour market catchment areas with populations over 100,000 in 2022

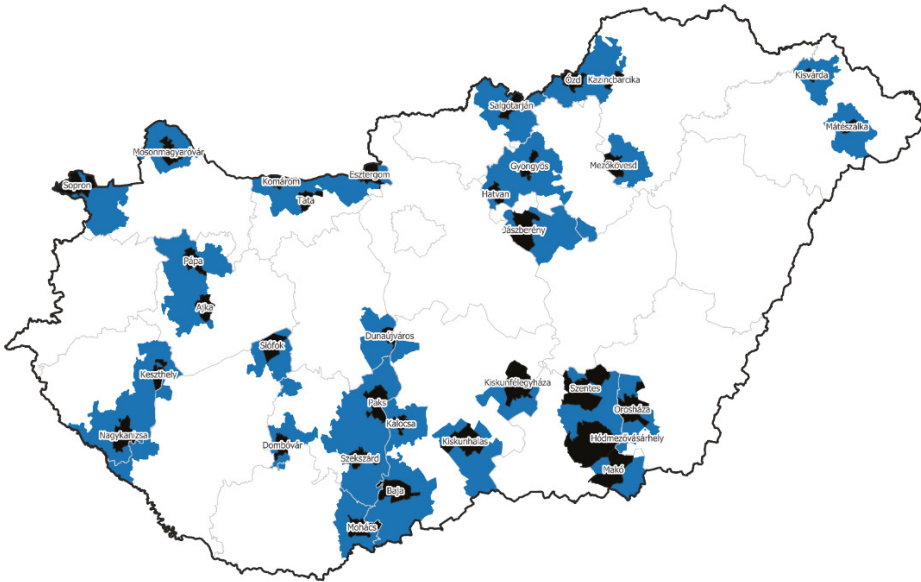

Forrás: a Központi Statisztikai Hivatal adatai alapján a Területfejlesztésért Felelős Államtitkárság szerkesztése.

Source: Edited by the State Secretariat for Regional Development using data from the Hungarian Central Statistical Office.

E nagy- és középvárosok hatókörén kívül eső térségek köre jellemzően a vidéki Magyarország azon téregyüttese, ahol a vidéki települések élhetőségének, működésének kérdése nagyszámú, 10 és 50 ezer fős lakosságú járászékhely településhez, többnyire kis- és középvárosokhoz köthető. Ingázási adatok alapján kisebb kiterjedésű vonzáskörzeteket itt is találunk: 32 város összesen 587 település irányába fejt ki munkaerőpiaci vonzó hatását, mintegy 1.639.000 fős össznépséget érintve, és 108.000 fő napi rendszerességű ingázását eredményezve (5. ábra).

5. ábra: A 100 ezer lakosnál kisebb lélekszámú munkaerőpiaci vonzaskörzetek 2022-ben
 Figure 5: Labour market catchment areas with populations below 100,000 in 2022

Forrás: a Központi Statisztikai Hivatal adatai alapján a Területfejlesztésért Felelős Államtitkárság szerkesztése.

Source: Edited by the State Secretariat for Regional Development using data from the Hungarian Central Statistical Office.

A jellemzően kisebb települések alkotta területeken ezen centrumvárosok szerepe megkérdőjelezhetetlen a vidéki térségek népességmegtartásának elősegítésében, közszolgáltatásokkal való ellátásában, a helyben rendelkezésre álló munkalehetőségek biztosításában, valamint a vidéki életminőség fejlesztésében (Leeuwen – Rietveld, 2011). Méretüknél és költségvetési mozgásterüknél fogva ugyanakkor az ezen településekben rejlő lehetőségek kiaknázása nagy mértékben kitett a központi kormányzati forrás-allokáció irányába (Roberts, 2014:95–101.). Helyzetük, kihívásaik megértéséhez, fejlesztési igényeik megismeréséhez és potenciális jövőbeli szerepük meghatározásához további elemzések lefolytatása szükséges.

Ezek a demográfiai folyamatok arra is ráirányítják a figyelmet, hogy az országot egymással szorosan összefüggő, komplex társadalmi, gazdasági, természeti és kulturális folyamatok tagolják olyan területi egységekre, amelyek alkotóegységei (települései) között ezen folyamatok által meghatározott kapcsolódások állnak fenn.

A fenti funkcionális városkörzet-kategóriákba tartozó, jelentős belső interdependenciával rendelkező térségek térhasználati összefüggéseinek megértése segíthet a 2023. évi CII. területfejlesztési törvényben definiált együtt kezelendő térségek azonosításában. Ugyanakkor a hazai településhálózati összefüggések és az ország járásokra épülő közigazgatási-szervezés sajátosságai a munkaerőpiaci ingázás mellett egyéb vizsgálati paraméte-

rek (pl. iskolai ingázási szokások, köz- és piaci szolgáltatások igénybevétele) vizsgálatát is szükségessé teszik.

Ezek az elemzések hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a jövő területi és ágazati fejlesztés-politikai stratégiáiban, és azok beavatkozásaiban, továbbá a 2028 utáni fejlesztéspolitikai programokban a place-based (Barca et al., 2012) szemlélet a jelenleginél sokkal szélesebb teret kapjon.

A funkcionális térségek megközelítése megkérdőjelezi a hagyományos város és vidék megkülönböztetést a fejlesztéspolitikai értelemben, helyette a város és vidék vagy a városi-ányos térségek térkategoróriái kerülnek előtérbe.

ÖSSZEGZÉS

A hazai gazdaság Magyarország uniós csatlakozása óta és különösen az elmúlt bő egy évtizedben jelentős mértékben fejlődött, de önmagában a gazdasági bővülés nem hozott automatikus megoldásokat a periférikus térségek felzárkóztatásában, a területi különbségek átrendeződése figyelhető meg a fejlett gazdasági centrumok vonzáskörzetébe tartozó és azokon kívül eső települések kategóriáiban.

Azok a társadalmi folyamatok, amelyek a gazdaságilag fejlett centrumtérségek (a főváros és néhány további regionális gazdasági centrum) közvetlen környezetében (munkaerőpiaci vonzáskörzeteiben) és azok kisugárzó hatása miatt szélesebb földrajzi értelemben (a rurális térségekben és a perifériákon) is bekövetkeztek, a hazai fejlesztéspolitikák újragondolását igénylik a jövőben. Mind a gazdaságilag fejlett térségek túlnépesedéséből és a szuburbanizációs folyamatokból fakadó közszolgáltatási és infrastrukturális kapacitás-túlterheltség, mind pedig ennek ellenpólusaként vidéki térségek kiürülése és elnéptelenedése célzott, ágazati intézkedések összehangolásával megvalósuló, területi fókuszú beavatkozásokat igényel.

Bár a 2021–2027-es programozási időszak keretei több tekintetben már csak kötött mozgásteret biztosítanak új tervezési, finanszírozási és programvégrehajtási módszerek bevezetésére, az új, terület-specifikusabb és a fenti társadalmi és gazdasági folyamatok kezelésére alkalmas eszközök megalapozása elengedhetetlen. Ezt a munkát a megújult, 2023. évi CII. számú területfejlesztési törvény több új szabályozási eszköz bevezetésével is támogatja.

JEGYZETEK

- 1 A kedvezményezett kategóriákba tartozó járáások fejlesztése az európai uniós forrásoknak a pályázók közötti allokációja során élvez prioritást.
- 2 Habár a 2022-es népszámlálás eredményei alapján Eger lakossága (49.182 fő) szűken elmaradt a középvárosi besorolás 50 ezer fős népességi kritériumától, térségi jelentőségének figyelembevételével jelen tanulmányban középvárosnak tekintjük.

IRODALOMJEGYZÉK

- Atkinson, Rob – Zimmermann, Karsten: *Cobesion Policy and Cities: An Ambivalent Relationship*, in: Piattoni, Simona – Polverari, Laura (eds.): *Handbook on Cohesion Policy in the EU*, Cheltenham, 2016, 413–426. <https://doi.org/10.4337/9781784715670.00042>
- Barca, Fabrizio – McCann, Philip – Rodríguez-Pose, Andrés: *The Case For Regional Development Intervention: Place-Based Versus Place-Neutral Approaches*, *Journal of Regional Science*, 2012/1, 134–152. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9787.2011.00756.x>
- Böhme, Tim – Hagemann, Kristi – Ivanov, Bozhidar – Marinović, Paola – Zillmer, Sabine: *Cobesion policy benchmarks beyond GDP to better reflect well-being standard of living*, Brussels, 2023. <https://data.europa.eu/doi/10.2863/38442>
- Cairncross, Frances: *The Death of Distance: How the Communications Revolution Will Change Our Lives*, Boston, MA, 1997.
- Caragliu, Andrea – Nijkamp, Peter: *Space and Knowledge Spillovers in European Regions: The Impact of Different Forms of Proximity on Spatial Knowledge Diffusion*, *Journal of Economic Geography*, 2016/3, 749–774. <https://doi.org/10.1093/jeg/lbv042>
- Crucitti, Francesca – Lazarou, Nicholas-Joseph – Monfort, Philippe – Salotti, Simone: *Where Does the EU Cobesion Policy Produce Its Benefits? A Model Analysis of the International Spillovers Generated by the Policy*, *Economic Systems*, 2023/3, 1–16. <https://doi.org/10.1016/j.ecosys.2023.101076>
- Dijkstra, Lewis – Garcilazo, Enrique – McCann, Philip: *The Economic Performance of European Cities and City Regions: Myths and Realities*, *European Planning Studies*, 2013/3, 334–354. <https://doi.org/10.1080/09654313.2012.716245>
- Ezcurra, Roberto: *Regional Disparities and Within-Country Inequality in the European Union*, *Revista de Economía Mundial*, 2019/51, 139–161. <https://doi.org/10.33776/rem.v0i51.3907>
- Fujita, Masahisa – Krugman, Paul – Venables, Anthony J.: *The Spatial Economy: Cities, Regions, and International Trade*, Cambridge, MA, 1999. <https://doi.org/10.7551/mitpress/6389.001.0001>
- Grover, Arti – Lall, Somik – Maloney, William: *Place, Productivity, and Prosperity: Revisiting Spatially Targeted Policies for Regional Development*, Washington, DC, 2022. <https://doi.org/10.1596/978-1-4648-1670-3>
- Heidenreich, Martin – Christoph Wunder: *Patterns of Regional Inequality in the Enlarged Europe*, *European Sociological Review*, 2008/1, 19–36. <https://doi.org/10.1093/esr/jcm031>
- Leeuwen, Eveline S. Van – Rietveld, Piet: *Spatial Consumer Behaviour in Small and Medium-Sized Towns*, *Regional Studies*, 2011/8, 1107–1119. <https://doi.org/10.1080/00343401003713407>
- Medve-Bálint Gergő: *Területi egyenlőségek és uniós támogatások Magyarországon*, in: Bíró-Nagy András – Medve-Bálint Gergő (szerk.): *20 év az Európai Unióban – Magyarország uniós tagságának közpolitikai mérlege*, Budapest, 2024, 193–212.
- Mezei Katalin: *Kedvezményezett térségek a hazai területfejlesztésben*, *Comitatus*, 2024/250, 185–196. <https://doi.org/10.59809/Comitatus.2024.34-250>
- Nyikos, Györgyi – Soós, Gábor: *The Hungarian Experience of Using Cobesion Policy Funds and Prospects*, in: Musiałkowska, Ida – Idczak, Piotr – Potluka, Oto (eds.): *Successes & Failures in EU Cobesion Policy: An Introduction to EU Cobesion Policy in Eastern, Central, and Southern Europe*, Warsaw, 2020, 119–142. <https://doi.org/10.1515/9788395720451-007>
- O’Brien, Richard: *Global Financial Integration: The End of Geography*, London, 1992.
- Ohmae, Kenichi: *The Borderless World. Power and Strategy in the Interlinked Economy*, New York, NY, 1990.
- Rechnitzer János – Smahó Melinda: *Területi politika*, Budapest, 2016. <https://doi.org/10.1556/9789630598293>

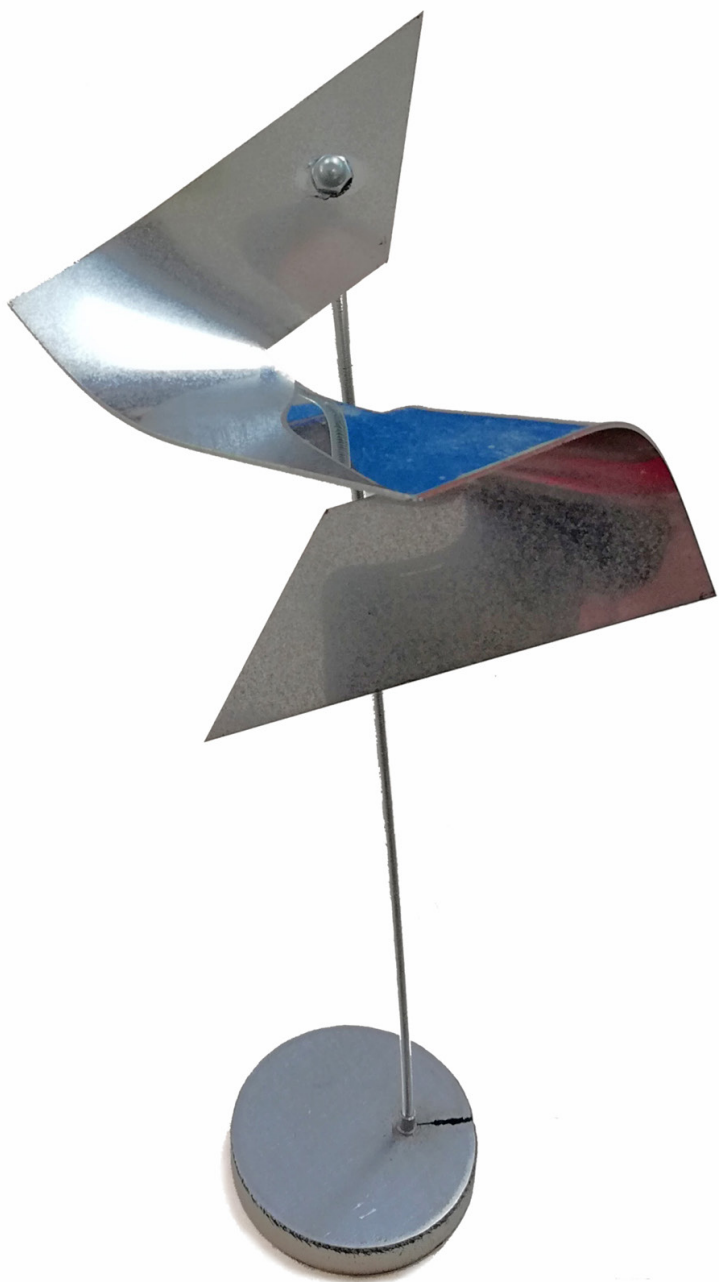
- Rechnitzer János: *A nagyvárosi fejlődés sajátosságai*, in: Rechnitzer János – Berkes Judit (szerk.): *Nagyvárosok Magyarországon*, Budapest, 2021, 17–31.
- Roberts, Brian H.: *Managing Systems of Secondary Cities: Policy Responses in International Development*, Brussels, 2014. Elérhető: [https://www.citiesalliance.org/sites/default/files/1d%20\(i\)%20-%20Managing%20Systems%20of%20Secondary%20Cities%20Book_low_res.pdf](https://www.citiesalliance.org/sites/default/files/1d%20(i)%20-%20Managing%20Systems%20of%20Secondary%20Cities%20Book_low_res.pdf) (Letöltés ideje: 2024.07.18.)
- Rodríguez-Pose, Andrés – Bartalucci, Federico – Lozano Gracia, Nancy – Davalos, Maria Eugenia: *Overcoming Left-Behindness: Moving beyond the Efficiency versus Equity Debate in Territorial Development*, Washington, DC, 2024. Elérhető: <http://documents.worldbank.org/curated/en/099224303262426681/IDU17dc414d91a08a142ad1a8da1e2c5bf4ade41> (Letöltés ideje: 2024.07.15.)
- Rodríguez-Pose, Andrés – Crescenzi, Riccardo: *Mountains in a Flat World: Why Proximity Still Matters for the Location of Economic Activity*, *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 2008/3, 371–388. <https://doi.org/10.1093/cjres/rsn011>
- Rodríguez-Pose, Andrés – Griffiths, Jamie: *Developing Intermediate Cities*, *Regional Science Policy & Practice*, 2021/3, 441–457. <https://doi.org/10.1111/rsp3.12421>
- Szabó Pál: *Kélet-Közép-Európa főbb térszerkezeti jellemzőinek stabilizálódása*, *Comitatus*, 2024/250, 125–135. <https://doi.org/10.59809/Comitatus.2024.34-250.125>

JOGSZABÁLYOK

- 2023. évi CII. törvény a területfejlesztésről.
- 290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelet a kedvezményezett járáások besorolásáról.

INTERNETES FORRÁSOK

- European Commission: *Ninth report on economic, social and territorial cohesion*, Luxembourg, 2024. Elérhető: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/reports/cohesion9/9CR_Report_FINAL.pdf (Letöltés ideje: 2024.07.03.)
- Eurostat: *GDP and main aggregates- international data cooperation annual data*, 2024b. https://doi.org/10.2908/NAIDA_10_GDP
- Eurostat: *Gross domestic product (GDP) at current market prices by NUTS 3 regions*, 2024c. https://doi.org/10.2908/NAMA_10R_3GDP
- Eurostat: *Methodological manual on city statistics – 2017 edition*, 2017. <https://data.europa.eu/doi/10.2785/708009>
- Eurostat: *Purchasing power parities (PPPs), price level indices and real expenditures for ESA 2010 aggregates*, 2024a. https://doi.org/10.2908/PRC_PPP_IND
- Ferreira, Elisa: *Speech at the opening ceremony of the 9th Cohesion Forum*, Brussels, 2024. Elérhető: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_24_1978 (Letöltés ideje: 2024.07.04.)

Kovács Tamás (H)